

תליא בחציונות דעל חציונות הנאחו הוא מצרך ומשנה ולכן נמלחא דראצ"ה נהי נמי דנעל הבית נזהר מפת של גוים אינו זה נשכיל שאינו חציו לו אלא מניח משום פרישות ולכן היכא דמצי למנוח עליה שיאכל זהיתר ולא יטעך לפרישות כגון הכא שמחנצ צו המנוח שרו ליה רצנן ואהא מייתי ראה מן הירושלמי דקאמר פת נקיה טמאה ופת קיבר טהורה על איזה מהם שיראה יצרך משמע ליה אפילו אי פרוש הוא שלא לאכול חולין טמאים

פת הבאה בכיסנין. מסקנא דגמרא צפרק כילד מצרכין (דף מ"ג): ומו"ש והוא פת שעשוי כמין ביסין מלאין צוקרא ושקדים ואגוזים ומיני תבלין. כן כתב ה"ר יונה על שם רבינו חננאל ורצונו לומר עיסה שנילושה במים בלנד אלא שעשוי כיסין מלאים צוקרא או שקדים או אגוזים או שאין בה שום אחד מאלו הדברים וגם אין שם כיסין אלא שעירב בעיסה מיני תבלין והטעם לפי שלא קבעו חכמים לצרך המוציא ושלש

אפילו הכי יצרך על הטמאה אם ירצה משום חיוב המנוח ויאכל ממנה והוא הדין לגבי פת של גוים [ולאו דוקא נקט ראצ"ה אם היה מיסב על שולחן ישראל האוכל פת של גוים] דנלא דידיה נמי שרי אלא נקט הכי דלא מימא מי הוא זה המציא פת של גוים על השלחן הואיל ובעל הבית נזהר ממנו אבל לעולם כל שאין רצונו לאכול מן המוקדם או החשוב או החציו מפני שאינו חפץ צו אינו נראה כלל שיחתייב לצרך עליו לאכול ממנו כדי להקדימו עכ"ל:

זכרות אלא בלחם סתם שהכל קובעין עליו וזה לשון רש"י דף מ"א פת שנילושה עם תבלין הרבה ואגוזים ושקדים וכו' ורצה לומר גם כן או אגוזים או שקדים הרבה דאם אין שם אלא דבר מועט אף על פי שטעם תערובת הפירות או התבלין ניכר בעיסה הוה ליה פת גמור ומצרך עליהם המוציא ושלש זכרות גם לשון הרמב"ם שכתב בפ"ג שהיא עיסה שנילושה בדבש או בשמן או בחלב או שעירב בה מיני תבלין ואפאה היינו לומר שנילושה בדבש הרבה ושמן הרבה וחלב הרבה או שעירב בה מיני תבלין הרבה [ל] דלא כמו שכתב ב"י וזה לשונו דהא תערובת תבלין דבר מועט הוא וכו' עכ"ל דאף על פי דסתם תערובת תבלין דבר מועט הוא כאן לא איירי במועט אלא בהרבה תבלין דומיא דדבש ושמן וחלב שכמעט הדבש והתבלין הם עיקר כאשר נמלאים בזמניו מיני לעקובין בדבש הרבה ותבלין הרבה וכך היא דעת הרב בהגהת שלחן ערוך (פ"ו): עוד כתב ב"י דנקטינן להקל ואינו מצרך המוציא ושלש זכרות בין שיש בה הרבה תבלין בין שאין שם אלא דבר מועט ואפילו אינו מחובל כלום אלא שעשאו כענין יבשין וכוססין אותם לחיובן לא כדי להשביע (כגון קיכל"ך שלנו) לכל אלו יש להם דין פת הבאה בכיסנין עכ"ל וכן פסק בשלחן ערוך (פ"ו) ואיכא לתמוה למה אמר שהוא קולא הלא אם אינו מצרך ברכה הראויה לה בין כך ובין כך הוא חומרא שעובר משום לא תשא ולכן נראה עיקר דאם אינו מחובל כלל אלא דעשאו כענין יבשין ואפילו אינו נמי תבלין דבר מועט כיון שנילושה במים בלנד או אפילו הני כיסנין שנילושין בדבש או שמן או חלב והמים הם הרוב כל אלו אין לאכלן אלא בתוך הסעודה אבל אם הדבש או השמן או החלב הוא הרוב והמים הם המיעוט דנעלין במיעוטן משמע דבהא כולי עלמא מודו דיש להם דין כיסנין ואין צריך לומר אם אין שם מים כלל אלא כל העיסה נילושה בדבש שיש לה דין כיסנין: מיהו מלאחי

ז פת הבאה בכיסנין. צפרק כילד מצרכין (מג). רבי מונא אומר משום רבי יהודה פת הבאה בכיסנין מצרכין עליה המוציא ואסיקנא דלית הלכתא כוותיה ואקשינן עליה מדאמר רב יהודה אמר שמואל לתמניות מערבין עליהם ומצרכין עליהם המוציא ושני שאני התם דקבע סעודתיה עלייהו אבל היכא דלא קבע סעודתיה עלייהו לא. ותו איחא התם (שם) רב הונא אכל תריסר ריפתא בני תלמא צקצא ולא צריך א"ל רב נחמן עדי כפנא אלא כל שאחרים קובעין עליו סעודה צריך לצרך והסכים רש"י לדעת המפרש דמפת הבאה בכיסנין אכל וכן כתבו הר"ף (כט:) והרא"ש (סי' ז) וכתב הר"ף (ג) מסקנא היכא דאכיל לה בתורת כיסנין בתחלה מצרך בורא מיני מזונות ולצוקף ולא כלום והיכא דאכיל לה בתורת קביעותא מצרך עליה המוציא ושלש זכרות וה"ר יונה כתב (כט: ד"ה תריסר) שיש מפרשים דמי אכיל לה שלא בקביעות אינו מצרך לאחריה כלום ויש מפרשים שמצרך בורא נפשות. והרא"ש (שם) כתב שמצרך מעין שלש וכן כתב הרשב"א (שם ד"ה רב הונא) וכן הם דברי הרמב"ם בפ"ג (ה"ט - ה"ו) והכי נקטינן: וכתב הרא"ש (שם) כל שאחרים קובעים עליו סעודתם צריך לצרך המוציא ושלש זכרות וכתב רבינו משה דאם אחרים אינם קובעים אפילו כשהוא קובע אינו מצרך דבתר רוב אזלינן ובעלה דעתו אלא כל אדם והראב"ד [ו] כתב ואי הוה קבע עליו אפילו משהו מצרך עליו בתחלה המוציא ולצוקף שלש זכרות ונראה דברי רבינו משה ואם מתחלה היה דעתו לאכול מעט וצריך בורא מיני מזונות ואח"כ אכל כשיעור שאחרים קובעים עליו מצרך שלש זכרות אף ע"פ שלא צריך המוציא תחלה עכ"ל וגם ה"ר יונה (ג' ד"ה א"ל) כתב ואם אחרים אינם קובעים אע"פ שהוא קובע אינו מצרך דאחר הרוב אזלינן ואם הוא קובע כמה שאין אחרים קובעין בעלה דעתו אלא כל אדם ע"כ והכי נקטינן: ודאגור (סי' י"ו) כתב ופירוש אם קבע סעודתו עלייהו פירש ה"ר אביגדור דוקא סעודת ערב וצוקר ולא סעודת עראי ע"כ והוא מדברי שבלי הלקט (סי' קנט). וליתא אלא בין סעודת ערב וצוקר בין סעודת עראי אם אכל שיעור שצני אדם קובעין עליו מיקרי קביעות ואי לא לא וכמו שנתבאר בסמוך בשם רבותא:

ז ומו"ה שפירש רבינו בפת הבאה בכיסנין הוא פירוש רבינו חננאל שכתב ה"ר יונה צפרק כילד מצרכין (עך קפן) וכתב ג"כ והרשב"א (מא: ד"ה נמאל) ג"כ כתב גבי דברים הבאים בתוך הסעודה ופת הבאה בכיסנין כגון אובליא"ש ואותם העשויים כמין כיסים שממלאין אותם בדבש ושקדים ומיני נשמים: והרמב"ם כתב צפרק ג' מהלכות זכרות (ה"ט) שהיא עיסה שנילושה בדבש או בשמן או בחלב או שעירב בה מיני תבלין ואפאה. והיה נראה לומר דהיינו דוקא בשלש נתן מים אלא מעט אבל אם נתן בה מים הרבה אע"ג שנתן בה גם כן שאר משקין כיון דמיעוטא נינהו בעלים הם לגבי המים ויש לאותה עיסה דין פת גמור לכל דבר והכי דייק לישינה שכתב שנילושה בדבש וכו' דאם לא כן הוה ליה למימר עיסה שנתן לתוכה דבש וכו' אלא דממה שכתב או שעירב בה מיני תבלין איכא למידק איפכא דהא תערובת תבלין דבר מועט הוא ואפילו הכי מוציא מתורת לחם לענין המוציא ותדע דהא עיסה שנילושה במי פירות חנן (חלה פ"ג מ"ג) דחייבת בחלה ואפילו הכי אינו מצרך עליה המוציא דריישה

[ב] פת הבאה בכיסנין. כתב ב"י בשם הר"ף דכי אכיל ליה שלא בקביעות אינו מצרך לאחריה ולא כלום נראה משום דסבירא ליה שהיו כמו פחות משיעור שאין מצרכין ברכה אחרונה כמו שיתבאר בסימן זה ועיין לקמן בסימן ר"י דלא קיימא לן הכי: הגהות והערות

[ה] בכת"י פריי נוסף "שקורין מושקד"א. וכנראה זו הגהה ממאן דהו: [ו] ונראה שכן דעת הרשב"א שהביא בב"י סי' קעו (ד"ה ודעת הרשב"א):

לעקובי"ן שמוכרין בשוק אלא בתוך הסעודה לאפוקי נפשיה מפלוגמא דרבוותא ועוד דידוע דעכשיו מוסיפין אותן ומערבין בהם מים הרבה ואין הדגש עיקר וכן משמע מלשון הרב מהגהה (ס"ו) דדוקא בלעקו"ך שכמעט הדגש והתבלין הם עיקר הוא דמזכך עליו בורא מיני מזונות הא לאו הכי פת גמור הוא וכן כתב מהר"ש לוריא נחמלת איסור והיתר שלו (מכונות על שערי דורא סי' א אות ו) על שם הרב ר' ועליקמן בי"ג דהא דדונשני מותרין טו לפי שהתבלין צטלין בקמח היינו סתם דונשני דקמח עיקר והא ראייה דמזכרין עליהם המוציא ושלש ברכות אבל בקלוגי"א יש דונשני שקורין טורג"ר קוב"ן דהתבלין עיקר שהרי כתב באגודה שאין מזכרין עליהן המוציא דאין ששים בקמח כנגד התבלין והיה לריך עיון לפי זה היאך אוכלין אותן כיון שהתבלין נידוכו נמדוכה של גויס עכ"ל. אלמא

דבסתם דונשני כיון דקמח עיקר מזכרין עליהן המוציא אף על פי שנילושה בדגש לחוד בלא שום מערובת מים ומכל מקום כיון דיש חולקים ונותנין להם דין כיסנין אין לאכול כלל סתם לעקובי"ן אלא בתוך הסעודה כדפירשתי וכן הני שמאל"ץ קובי"ן או פוט"ר קובי"ן אין לאכלם אלא בתוך הסעודה בין שיש שם מערובת מים בין אין שם מערובת מים ואף על פי שכבר נהגו לעשות שמאל"ץ קובי"ן ללחם משנה צליל שנת ולבדך עליו המוציא אינו נכון לכתחלה והני פורים קרעפלי"ץ שהעיסה נילושה בדגש ובתבלין או בשומן אוח ואחר כך עושין אותן כמו כיסנין לחם בתוכו אגוזים וראזינק"ש וכן הוי"ז"ן בלאז"ן כולי עלמא מודו דיש להם דין כיסנין:

ד ואם אב"י טמנו שיעור וכו' עד דבתר רובא אזלינן. כל זה בפסקי הרא"ש (דף ע"ג ע"א): וכו"ש ואם אב"י היינו לומר שמתחלה היה דעתו לאכול שיעור שאחרים רגילים לקבוע עליו סעודה וגם אכל כשיעור הזה אף על פי שהוא לא שזע ממנו מזכך עליו המוציא ושלש ברכות אבל אם מתחלה היה דעתו וכו': כתב בשלטי הגבורים (ל. אות א) בשם גדול אחד וזה לשונו דהמוליותות הנאפות בתנור שהן מליאות בשר או דגים או גבינה או מיני ירקות מנבך עליהן המוציא וכן נראה צעני עיקר שהן עשוין פת וליפתן ולקביעות סעודה הן עשוין עכ"ל וכן כתב האגור (סי' רטח) במוליותות שקורין פשטיד"א הנאפות בתנור מלאים בשר או דגים או גבינה מזכרין עליהם המוציא ושלש ברכות ומביאו צ"י בסוף סימן זה וכן פסק בשלחן ערוך (סי"ו) ופשוט הוא:

ה לחמניות אותן שבאי"תן עבה וכו'. פירוש לחמניות הם ריקקים דקים אם מתחלתן עיסה דהיינו כשנתנו המים בקמח היתה צלילתן עבה וגם סופן עיסה דנאפות בתנור אפילו לא קבע עליהן מנבך המוציא ושלש ברכות דלחם גמור הוא והוא שקורין אונליאו"ש דרכי משה

(ב) אב"י אין המנהג כדבריו שהרי בשבתות וימים טובים ונשואין מברכין המוציא על מיני לחם המתובלין הרבה וניכר בהם במראה ובטעם ע"כ נראה ט* דס"ל דלא יצא מכלל לחם במה שעירב בו תבלין או שאר משקין מעט אלא אם כן עיקר העיסה נילוש באותן דברים ואפשר שגם דעת הרמב"ם כן דלא כפי שפירש בית יוסף ומכל מקום נראה לי שאותן מיני מתיקה שקורין לעקו"ך דינן כדיון פת הבאה בכיסנין שהרי יש בהן רבש ובשמים הרבה ועיקר העיסה נילוש בהן:

דרישה
(עמוד ג') בבי"ד ד"ה ולענין הלכה כתב הב"י להקל. אפשר משום שהדין שברכת בורא מיני מזונות היא ברכה כוללת כמו ברכת שהכל ולכן יש לברך על כולם בורא מיני מזונות ובברכה אחרונה מקילים ומקצרים ומברכין מעין שלש ואף על פי שברכת מעין שלש אינה עומדת במקום ג' ברכות:

חדושי הגהות
קסח [א] חסרון הניכר יש כאן כמה דקיים ולישנא דנילושה דנקט הרמב"ם ולא צילר כוונתו ונתייבטו כסף משנה על הרמב"ם כתב כל דברים אלו אות באות עד וזה נראה עיקר ולא קיים זה הכי ונראה להגיה לנבך לומר ולישנא דנילושה דנקט הרמב"ם קשה או ולישנא דנילושה לאו דוקא:

הגהות והערות
[ז] בכתה"י ודפוס פייבי די שאקו וספרדי חיבת סעודה ליתא וכן לקמן:
[ח] קשה דלעיל פסק דאם קבע על שיעור שאין דרך בני אדם לקבוע עליו בטלה דעתו ודלא כהראב"י. וכתב בשו"ת גינת ורדים כלל א סימן כד דצ"ל אם אכל שיעור וכו'. והקשה במאמר מרדכי (אות טו) דכל שאכל שיעור שבני אדם קובעים עליו אפילו הוא לא קבע מברך המוציא וג' ברכות ואם כן למה כתב בית יוסף "אלא אם כן קבע סעודתו עליו", ותיירך דמרן ז"ל הכי קאמר אלא כן קבע סעודתו

כל שלא קבע עליה הילכך על כרחך לומר דלאו במידי דמיקרי לחם תליא מילתא אלא לא קבעו חכמים לנבך המוציא ושלש ברכות אפילו בזכות אלא בלחם שדרך בני אדם לקבוע עליו דהיינו עיסה שנילושה במים לבד בלי שום מערובת אבל כל שיש בה שום מערובת ממי פירות או מתבלין כיון שאין דרך בני אדם לקבוע סעודתן עליו לא חייבוהו לנבך המוציא ושלש ברכות אלא אם כן אכל שיעור שדרך בני אדם לקבוע עליו והוא שיהיה טעם המערובת ניכר בעיסה דומיא דעירב זה מיני תבלין שטעמם ניכר בעיסה וזה נראה עיקר [א] ולישנא דנילושה דנקט הרמב"ם: וריש"י (מא: ד"ה פת הנאה ככסנין) פירש פת שנילושה עם תבלין הרבה ואגוזים ושקדים והערוך (סס) פירש עוד בשם רבינו האי שפת הנאה בכיסנין הם כענין והיא פת בין מתוללת ובין שאינה מתוללת שעושים אותה כענין יבשים וכוספין אותם בצית המשחה ושלש בצית המשחה ומנהג בני אדם שאוכלים ממנו קימעא וכשאלו רב הונא הרבה אמר רב נחמן עדי כפנא זה רענ ולרעבונו אכל לשזע ממנה ולא בחורת כיסנין וזריך לנבך אחריה וראיה לדברי הגאון וכל לחם יבש היה נקודים (יהושע ט ה) מרגמו וכל לחם זווהון יבש היה כיסנין עכ"ל: ורענין הלכה כיון דספיקא במידי דרענן הוא נקטינן כדברי כולם להקל ובין כיסים שממלאים אותם בדגש ושקדים כגון הנקראים רשקיליא"ש דיאלחש"ו ובין עיסה שעירב בה מי פירות או מיני תבלין בין הנקראים צישקוגו"ש כולם דין פת הנאה בכיסנין יש להם ואינו מזכך עליהם המוציא ושלש ברכות אלא אם כן קבע סעודתו עליו ה' או אכל שיעור שדרך בני אדם לקבוע עליו (ב): וכבר כתבתי בסימן קנ"ח (ד"ה בסוף) שלמד הרשב"א (מג. ד"ה בא להן) מהירושלמי (שם פ"ו ה"ו) שאינו לריך ליטול שמי ידיו לפת הנאה בכיסנין אלא די ידיו אחת ואני כתבתי שם דלדידן לא צני ליטול אפילו ידו אחת:

ח לחמניות אותם שבאי"תם עבה לחם גמור הוא וכו'. כפרק כ"ז מזכרין שם לחמניות מערבין בהם ומזכרין עליהם המוציא ואוקימנא דהיינו דקבע סעודתיה עליהו אבל היכא דלא קבע סעודתיה עליהו לא ופירש רש"י לחמניות אונליאו"ש. וכמד הרא"ש

עליו למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה, להראב"ד אפילו קבע על כל שהוא, ולאריך פוסקים דוקא אם אכל שיעור שדרך בני אדם לקבוע עליו עיי"ש: ט] פירוש דובשנין של גרים. ועיין מפרשי שערי דורא שם ובית יוסף יורה דעה סימן ק"ג ד"ה כתב הר"ש בר צמח ודרכי משה שם אות ט: ט*] כן הוא בדרכי משה הארוך שבדפוס. ובכת"י "א"כ נראה". ובדרכי משה הקצר הגירסא ע"כ דס"ל: